

Chryścijanskaja DUMKA

BIELARUSKI ČASAPIS — VYCHODZIĆ TRY RAZY U MIESIAC

Svajho nia čuracca i paznavać čužoje!

Svajho nia čuraca i paznavać čužoje, abo j naadvarot—svajo paznavać i nia čuracca čužoha—heta staraja daznana-ja praŭda. Brać jaje da serca i pravodzić u žyćcio nadta-ž treba nam Bielarusam. My, jak viedama, padlahajem pad upłyvy kultury polskaj i rasiej-skaj. Hetyja ūpłyvy na mnohich Bielarusau tak silna padziejeli i dziejać dalej, što jany žyvuć u poŭnaj supiareč-našci z henaj, wykazanaj u za-hałoŭku, praŭdaj.

Mnoha jość siańnia Bielarusau, u niekatorym značeńni navat nacyjanalna śviedamy, bo jany siabie ličać Bielarusami, ale jakija ūšciaž trymajucca polskaj kultury z jaŭnaj kryŭdaj dla bielaruska-ści. Jany znajuć polskuju litaraturu, historyju, palityku i inš., a ab Bielarusi časta nia znajuć prosta ničoŭha i nia rupiacca paznać. Hetak ich ačaravała polskaja kultura. Dobra! Ale-ž nia možna tak-ža zabyvacca ab sabie, ab svaim narodzie, ab svajej kultury i ab patrebach svajho narodu.

Toje-ž samaje dziejcca i z druhoha boku. Jość u bielaruskim narodzie niamala Bielarusau, jakija bližej jość pa-

znaŭšysia z kulturaj rasiej-skaj i jakija tak hetaj kulturaj zavorožany, što, na słavach nie vyrakajučysia Bielarusi, na dziele całkom siabie pašviačajuć faktyčna rasiej-skaj spravie. Jany havorać pieravažna parasiej-sku, a pabielarusku nia ūmiejuć ci nia chočuć, jany ū svajej biblijatecy trymajuč rasiej-skuju litaraturu, a ab bielaruskaj i nia pytajsia, jany znajuć časta duža dobra rasiej-skuju historyju, litaraturu i inš., a ab Bielarusi i paniaćcia nia majuć.

My razumiejem, što pryčyna hetamu tak nienormalnamu i tak, z pohladu nacyjanalnaha, škodnamu źjavišču jość—uzhadavańnie, škola, vieravyznańnie, tradycyi, pryvyčki i hetak dalej. Ale-ž vialiki čas, kab hetkaja zastareŭšaja bielaruskaja intelihiencyja zrazumiela svajo adnabokaje i fałšyvaje pałažeńnie adnosna bielaruskaha narodu i, kab hetaje pałažeńnie papraŭlajućy, spłaciła doŭh prad svaim narodam, adajućy jamu svaje siły, svoj došled, svaju viedu i luboŭ.

Nia čurajsia svajho i paznavaj čužoje!...



* * *

Žyćcio majo nie ūdałosia,
Nia mnoha radašci ja dam
Tabie trava

i vam kalošsia, —
Što moh —
addaŭ usio ludziam.

Tabie viasna, piajać mnie soram,
Ū dušy niama uzornych sloŭ,
I nie mahu ja być viasiołym,
Jak ty —

čviciačaja kruhom;

I ū tumanoch tvaich nad rečkaj,
Ū čvietabojach i ahni, —
Ū sercy sum haryć,

jak śviečka,

Dušoj nia pjany ja — ani...

I tolki chočycca ū źniamozie
Strašci na kust

tuhu i sum,

Spačyć pad klonam pry darozie
I biaz tryvohi,

i biaz dum.

Da pnia choć sercam pryulicca,
Dušoj usiu ziamlu abniać...
Jak luba časam pamalicca,
Kali nia maješ sił piajać.

M. Mašara.

Dzikava, 1938.



Bački Bielarusy! Vučy-
cie svaich dziaciej čytać
i pisać pabielarusku!



U sprawie školnictwa

U sieradu 7 h. m. Kuratar Vilenskaha školnaha Vokruhu za prašau redaktaroŭ Vilenskich ha-zet i časapisaŭ na presavuju kanferencyju ŭ sprawie školnictwa ŭ svaim vokruzie, znača ŭ Vilenščynie i Navahradčynie. Na kanferencyi hetaj byli i pradstaŭniki presy bielaruskaj. — Tema referatu kanferencyjnaha była wielmi abšyrnaja i my da jaje jašče vier-niemsia. Tut-ža adznačym tolki koratka tyja punkty, jakija adno-silisia da školnictwa bielaruskaha.

Vot-ža naŭpierad treba ścvier-dzić, što sprava bielaruskaha i naahuł h. zv. mienšaściovaha škol-nictwa samym referatam nia była abniata i vypłyła tolki z kankret-na sfarmuľavanych pytańniaŭ biel-aruskich pradstaŭnikoŭ. Z uvahi na mnohaludnaść kanferencyi tak-ich pytańniaŭ ab bielaruskim školnictvie było pastaŭlena tolki try:

1. Jak staić sprava bielaruska-ha školnictwa na abšary vokruhu?

2. Što stalasia z deklaracyjami, jakija byli padadzienija bielarusami padčas školnaha plebiscytu ŭ 1936 h.?

3. Jak staić sprava navučań-nia bielaruskaha jazyka ŭ škol-łach, u jakich vučacca budučyja vučyciali, heta zn. ŭ licejach i pe-dagogijach?

Na pieršaje pytańnie, pastaŭ-lenaje spačatku i asobna ad na-stupnych dvuch, adkazvaŭ p. na-čalnik Grygleŭski. Z adkazu he-

taha prysutnyja zrazumieli, što vialikaje paraŭnaŭča nasileńnie zapatrebavańnia bielaruskich pa-čatkavych škol tryvała da 1929 h. Heta nasileńnie, kazaŭ p. načalnik, nie zaŭsiady byccam vypłyvała z śviedamaj voli samych bačkoŭ, ale było nakidana zhary (treba razu-mieć — bielaruskaj intelihiency-jaj). Ad 1929 h. tyja-ž bački byc-cam što-raz čašciej pačali dama-hacca pieramieny škol čysta biel-aruskich na dvujazyčnyja, a he-tych apošnich — na čysta polskija. Školnyja ŭłady, jakija kiravalisia i dahetul byccam kirujucca ŭ spr-avie biel. školnictwa zakonom z 1924 h., usim hetym damahańni-ami išli na spatkańnie. Na pytańnie pastaŭlenaje ŭ mižčasie, jak prad-staŭlajecca ličbovy stan pačatka-vaha bielaruskaha školnictwa, ad-kazvaŭ sam p. Kuratar hetak: ulaściva ŭ viaskovych pačatkavych školach našaha Vokruhu nia mož-na pravieści razhraničeńnia ŭ ploščy staćciovoj pamiž školnic-tvam bielaruskim i niebielaruskim. Tamu bolš racyjanalna jość pra-vieści plošču padzielu paziomuju (horyzontalnuju), jakaja addziali-la-b u škole nižejšyja addziely ad vyšejšych. Ab charaktary školy rašaje pierad usim nacyjanalnaje pachodžańnie samych dzieciej i tamu z kaniešnaści, kali nie va ŭsich, to ŭ vialikaj bolšaści hetych szkołaŭ na vioscy u pieršych hadoch vučy-ciel i dzicia zmušany karystacca bielaruskim jazykom, kab adzin druhoha dobra zrazumieć. U vy-šejšych addzielach, u mieru jak dzicia znajomicca z polskim jazy-

kom, sama szkoła nabiraje cha-raktar što-raz bolš polski.

Z adkazu na dalšyja dva pytańni, z jakich apošniaje (3-je) vypłyvała z adkazu na pytańnie pieršaje, pry-sutnyja zrazumieli, što da Kura-toryi zusim nie dajšli deklaracyi na bielaruskaju szkołu, padavanyja ŭ 1936 h.; zatoje dachodzili proš-by (padańni), jakich adnak tak sama nia možna było zdavolić, bo za raz damahalisia i pačatka-vych škol, i siarednich i navat vyšejšych, a što najvažniejšaje, śledztva pakazała, što hetyja proš-by byli padpisany byccam nie-paŭnaletnimi.

Urešcie prysutnyja daviedali-sia, što ministerjalnaja prahrama licejaŭ i pedagogijaŭ nie prad-bačyć bielaruskaha jazyka, ale dla Vilenskaha Vokruhu sprava heta jšče nia vyrašana i ŭ chutkim ča-sie z miascovaje Kuratoryi majuć być vystany na začvierdžańnie ŭ Ministerstva adpaviednyja prapa-novy. Jakija majuć być hetyja prapanovy, prysutnyja nie davie-dalisia. —

Usio heta, paŭtarajem, dumki i pahlady samaj Kuratoryi, jakija z bielaruskaha boku patrabavali-b u šmat miascoch pryncypovaha vyjašnieńnia.

Da spravy hetaj jašče vier-niemsia.

Ad. Klimovič.



AD. STANKIEVIČ

Bielaruski Chryścijanski Ruch

Historyčny narys.

R A Z D Z I E Ł VIII.

23)

Abnaŭleńnie BChD i ŭhłybleńnie pracy. (1925—1930).

§ 3. — Abnaŭleńnie prahramy i žjezd BChD.

25 listapada 1928 h. adbyšsia nastupny žjezd BChD, ab jakim miž inšym hetak piša „Biel. Kry-nica“: „...„Biaručy pad uvahu ciažkoje palažeńnie pa-lityčnaje i ekanamičnaje našych pracovnych masaŭ, CK—BChD ŭ parazumieńni z miascovymi arhaniza-cyjami i paasobnymi dziejačami, na sioletni žjezd sklikaŭ nievialiki lik siabroŭ i pry tym najbolš dziej-nych. Adnak, dačušysia ab žjezdzie, niekatoryja siabry prybyli i biez zaprosinaŭ. Ahułam delehataŭ było 72, sympatykaŭ i hašciej — 31, usich 103, amal z usich pavietau našaha kraju.

...Pasoł Stepovič — čytajem tam-ža dalej — u praciahu blizu hadziny referavaŭ ahlad prahramy

i statutu BChD, pryčym unios cely rad papravak, zmienaŭ i dapaŭnieńniaŭ. Pašla diskusii nad pa-asobnymi punktami, amal što ŭsie papraŭki i žmie-ny byli žjezdam pryniaty. Nia schodzjačy z hruntu dahetul isnavaŭšaj prahramy BChD, žmieny adnosiac-ca pieravažna da spravy ŭparadkavańnia ziamli“...1)

Prahledžanaja, papraŭlenaja i dapoŭnienaja na hetym žjezdzie prahrama BChD była tak-ža vydana asobnaj brašuraj u nastupnym 1929 h.

Nastupny — i apošni — žjezd BChD, z nie-zaležnych ad samoj arhanizacyi pryčyn, adbyšsia pašla troch hadoŭ, bo 13.XII.1931 h.²⁾

„Na žjezd prybyli pradstaŭniki BChD z usich bielaruskich kutkoŭ kraju, jak kataliki, tak i pra-vasłaŭnyja, z vajavodztvaŭ: Vilenskaha, Navahradč-kaha i Bielastockaha, pradstaŭlajučy paviety: Aš-mianski, Baranavicki, Brasłaŭski, Dzisienski, Staŭ-piecki, Vałožynski, Vaŭkavyski, Pastaŭski, Sakolski, Vialejski, Lidzki, Vilejska-Trocki i inš... Na žjezdzie było prysutnych 101 pradstaŭnik i 24-och hašciej...

Pry kancy spravazdačy hram. Pažniak zaprapa-navau žjezdu skoryhavać niekatoryja paragrafy pra-

1) Pašla žjezdu, „Biel. Krynica“ 30.XI.1928 № 54.

2) žjezd delehataŭ BChD („Biel. Krynica“ № 41 17.XII.31).

Sučasnaje zadańnie biełaruskaj intelihiencyi

Biełaruski narod apynušsia ciapier u takim pałažeńni, što, imknučy-sia da svajho vyšejšaha kulturnaha bytu, musić biazmierna mnoha addavać svajej žyćciovatvorčaj enerhii i ahulať intelektualnaj siły na abaronu svajej narodnaj asabovašci i navat na abaronu svajho fizyčnaha isnavanńia.

Praŭda, aficyjalnaja zajava Premjera Polskaha ūradu hien. Słavojsk-ladkoŭskaha ū Sojmie na sioletnij budžetnaj sesii rabiła ružovja nadziei, bo Premjer vyrazna kazaŭ: „Polski narod pavinien razbudzić u sabie vysokuju šviedamašć, što ad jaho adnosinaŭ da nacyjanalnych mienšašciaŭ za-ležyć u značaj miery dola Polšćy. Dziela hetaha ūsialakaha rodu prajavy nienavišci abo nieciarpimašci z boku polskaha narodu da mienšašci ūvažaju vialikaj pamylkaj, jakaja raniej ci pažniej musić pamšćicca na Polšćy“.

Ale što z taho, kali hetaja zajava ničym nie zabaviazala ani aficyjalnaj polskaj palityki adnosna Biełarusaŭ, ani aficyjalna isnujučyja polskija hramadzka-palityčnyja ūhrupavańni. Pašla hetaj zajavy Premjera nie źmianilasia palityka adnosna Biełarusaŭ ani ū halinie narodnaje ašviety, — školnaj i zaškolnaj — ani na inšych adcinkach biełaruskaha narodnaha žyćcia.

Dyk što-ž na heta Biełarusy? Biełaruskaje sialanstva začyniajecca samo ū sabie i tak, jak praz doŭhija viaki prad he-

tym, žyvie svaim sobskim žyćciom, nie dapuskajučy ūntro svajho čužych uplyvaŭ.

A što biełaruskaja intelihiencyja? Čym jana pavinna azbroić narod, kab jon moh mocna stanut na svoj nacyjanalna-biełaruskij hrunt?

Mnoha ū nas addajecca ūvahi spravie sacyjalnaj, a ziamielnaj reformie i ahulam haspadarčamu ūparadkavańniu. I zusim slušna; narod biedny nia moža naležna raźvivacca, nia moža budavać svajej sobskaj kultury. Ale niamožna zabyvacca, što rodnaja kultura apirajecca na hlybokaj nacyjanalnaj šviedamašci, na žyvoj viery ū svaje nacyjanalnyja siły. Dziela hetaha treba budzić u narodzie silu ducha, nie pašyreńniem nienavišci da čužoha, nie zapiarečańniem isnujučych faktaŭ, ale pradusim paznańniem minušičyny i sučasnašci narodu. Hetkija idej nie konjunkturalnyja, ale stałyja i ich biełaruskaja intelihiencyja, nie zvažajučy na ništo, taksama stała i nie spyniajučyisia pavinna pravodzić u svoj biełaruskij narod.

K. M—k

Usiakuju biełaruskuju knižku, hazetu najtaniej i najchutčej dastaniecie ū biełaruskaj Kniharni „Pahonia“ Wilno, Zavalnaja vulica № 1.

Z rezalucyjaŭ Kanhresu Nacyjanalnych Mienšašciaŭ

Apošni, čarhovy 14 ty, Kanhres eŭrapejskich Nacyjanalnych Mienšašciaŭ, jaki adbyŭsia 25 i 26 žniŭnia siol. u stalicy Švecyji, Štokholmie, pryńiaŭ rezalucyji, z jakich, miž inšym, daviedvajemsia nastupnaje.

Pradusim treba adznačyć, što Kanhres u svajej rezalucyji ūžo nie zvaročvajecca da Lihi Narodaŭ, jak heta bywała ū papiarednich hadoch, a biezpasredna da eŭrapejskich dziaržaŭ z zaklikam zabiašpiečyć pravy nacyjanalnych niedziaržaŭnych hrupaŭ u ich žyćci palityčnym, kulturnym i haspadarčym. Pry hetym rezalucyji Kanhresu dzielać dziaržavy na dźvie katehoryi — na abciažanych i nieabciažanych mižnarodnymi zabaviazanńiami adnosna nacyjanalnych mienšašciaŭ. Hetym Kanhres spadžiajecca znajšci padtrymańnie ū tych dziaržavach, jakija spravu nac. mienš. u siabie vyrašyli i nia majuć hetaha kłopatu, a dziela ūspakajeńnia ū mižnarodnym sužyćci pojduć na spatkańnie damańniam Kanhresu. Aprača hetaha Kanhres vystupiŭ davoli rašuča prociŭ vialikich dziaržaŭ, jakija zajmajuć hałoŭnyja roli ū Lizie Narodaŭ.

Pašla hetaha štokholmski Kanhres eŭrapejskich Nacyjanalnych Mienšašciaŭ sćviardžaje, što ahulnaje pałažeńnie niedziaržaŭnych narodaŭ u Eŭropie ū apošnja časy značajna pahoršyłasia: ekana-mičnyja ciažary niekatoryja dziarža-

hramy BChD, a imienna §§ 29, 34, a tak-ža skoryhavać i pašyryć arhanizacyjny statut BChD.“) Skoryhavanaja i začvierđanaja na hetym zjeździe prahrama i statut vyjšla asobnaj brašuraj u nastupnym 1932 h.

Paznajomiŭšysia z historyjaj abnaŭleńnia prahramy BChD, prystupim da razhladu roznicy miž pieršaj prahramaj BChD mienskaj z 1920 h. i novymi, a tak-ža razhledzim choć koratka hałoŭnyja jaje asnovy.

Pieršaja prahrama arhanizacyji BChD, što tady zvalasia Chryścijanskaja Demakratyčnaja Zlučnašć Biełarusaŭ, vydanaja ū Miensku ū 1920 h., była ty-povaj chryścijajskaj demakracyjaj, jakaja vyrasła i raźvivialasia ū Zach. Eŭropie. Kali i znachodzim jakija ū jej roznicy ad henaj, dyk byli heta roznicy, vynikajučyja z palityčnaha pałažeńnia Biełarusi, jak napr. katalickaja vyklučnašć i sprava relihijnaj unii ū prahramie. Zlučnašć była vyklučna katalickaj, konfesijanalnaj (§ 6 i 12 statutu, a tak-ža prahrama na bač. 10—12).

Zlučnašć, jak i Chr. Dem. zahraničnaja, była

3) Narady zjezdu pradstaŭnikoŭ BChD („Biel. Krynica“ 24.XII.1931 № 42).

arhanizacyjaj hramadzkej, ale apalityčnaj, ci jak jana sama kaža — nadpalityčnaj. U punkcie 1 prahramy „Zlučnašci“ čytajem: „...Z natury svajej Chr. Dem. jošć evalucyjnaja, nadpalityčnaja, mižnarodnaja, nadstanovaja“. Nadpalityčnašć aznačaje toje, što Ch.D., budučy faktyčna aficyjalnaj katalickaj hramadzkej arhanizacyjaj, nia borycca za taki ci inšy palityčny ūlad, bo možna być katalikom i starońnikam: manarchii, respubliki, ūladu korporacyjnaha, a navat i savieckaha, kali-b hety apošni nia byŭ biazbožnym i inš., a borycca i pravodzić u žyćcio hramadzki ūlad, jaki apirajecca na chryścijanskaj sacyjalnaj navucy ab pryvatnaj ūlasnašci, kapitalizmie, ab spravie rabotnickaj, ab dziaržavie i adnosinach jaje da adzinki i naadvarot i inš.

Zhodna musić z henym princypam Ch. D. Zlučnašci ab „nadpalityčnašci“ ū raździele VI prahramy zredahavany i punkt 10, jaki havora: „što datyčyć ajčyny svajej — Biełarusi — Ch. Dem. Zlučnašć Biełarusaŭ žadaje, kab jana była celaj, niepadzielnaj i volnaj“. Nie spatykajem tut slova — niezaležnaja, što vyražala-b biełaruskija suverennyja imknieńni Ch. D. Zlučnašci Biełarusaŭ.

Voš-ža kali ciapier pryhledzimsia da pieršaj

vy adnastaronna pierasoŭvajuć na nacyjanalnyja mienšasći; kulturnyja intareasy nac. mienš. pastupova zvužajucca, administracyjnaja prašledavaŭni za spraciŭleńnie nac. mienš. palitycy asymilacyi nia spyniajucca.

U kancy Kanhres zaklikaje eŭrapejskija dziaŕžavy, kab stvaryli varunki bytu nac. mienšasćiam dzieła ich usiestarónniaha raźvićcia.

Hołas Kanhresu Nacyjanalnych Mienšasćiaŭ pavinien adbicca recham u palityčnym ŭśviecie, bo heta hołas tych, što ŭ budućynie mohuć zahavaryć tak, jak ciapier havorać nacyjanalnyja mienšasći ŭ čechasłavaččynie.

Jubilej chryścijanstva

Sioleta, jak viedajem, prypadaje jubilej 950-hodździa chryścijanstva na słavianskim uschodzie. Hety vialiki jubilej budzie tryvać da paŭovy nastupnaha hodu. Jubilej Chrystovaj viery siarod uschodnich słavianaŭ pačali — Episkapat Hreka-Katalickaj Carkvy i Sabor Biskupaŭ Pravasłaŭnaj Carkvy ŭ Polščy. Unijaty i pravasłaŭnyja chacieli hetamu vialikamu jubileju nadać ahulny charakter i pačali arhanizavać adpaviednyja ŭračystasći ŭ Haliččynie, na Vałyni i ŭ Chołmščynie. Mnoha dzie heta-ja ŭračystasć była naznačana na dzień 14 žniŭnia. Adnak z niezaležnych pryčyn ani ad duchoŭnaj ŭłady, ani ad samych arhanizataraiŭ jubilejnaja ŭračystasć nie adbyłasia. U niekatorych miascoch adbyłasia tolki ŭ cerkvach biaz vychadu z carkoŭnuju ahradu.

Knihapis

Z ukrainskaha pišmienstva

o. M. Дороцький — *Садочок Українських Католицьких Свя-тих*. ЖОВКВА, 1938.

Jość heta čytanka z pryčyny 950-hodździa chryścijanstva. Vydana staranna i bahata ilustravanaja. Žmiest knižyicy hetki: 1. Ustupnoje slova, 2. Adna stada i adzin pastyr, 3. Cerkva ŭ Ukrainie ad XII da XVI st., 4. ŭv. Olha, 5. ŭv. Todar i Ivan, 6. ŭv. ŭladzimier Vialiki, 7. ŭv. Barys i Hleb, 8. ŭv. Anton Piačerski, 9. ŭv. Fiodos Piačerski, 10. ŭv. Afrasińnia-Pradstava, 11. ŭv. Jozafat, 12. Jubilejnaja pieśnia.

Knižyca heta šmat čaho maje ŭ sabie karysnaha i cikavaha navat i dla Bielarusy; ale dla Bielarusy maje jana adnu reč i niapryjemnuju. Aŭtar, o. M. D., niaz datykaje ziemi bielaruskich i ani razu nihdzie nie prahavaryŭ i slova: Bielarus, Bielaruś, bielaruski.

Bolš taho: žmiest knižyicy pakazvaje, što o. M. D. badaj usio naša liča čamušci ukrainskim. Pavodle jaho i naša ŭsviataja kniazioŭna Afrasińnia z Połacka — heta maje być ŭsviataja ukrainskaja. o. M. D. uvažaje tak, zdajecca, zatym, što bielaruskija połackija kniazi ŭ mužčynskaj linii majuć svaim prodkam ŭladzimiera Vialikaha. Ale-ž heta ničoha nia znača: raz što i sam ŭladzimier byŭ nie Ukrainiec, ale varahorus, a druhi raz, što kniazioŭski hety rod praz niekalki pakaleńniaŭ u

U Litvie

Torfu — apału na sto hadoŭ.

Bałot u Litvie jość davoli šmat. Ale takich bałot, u jakich byŭ-by hrubiejšy sloj torfu, jość značna mienš. Bałot-tarfianiščau, jakija majuć torfu na metr hrubinioj, u Litvie jość da 70,000 ha, z katorych da 6,000 ha prypadaje na kraj Kłajpedzki. Bolšyja tarfianiščy žaŭlajucca ŭłasnaścij dziaŕžavy. Da sialan naleža tolki jakaja 4-ja časć usich tarfianiščau. Pavodle abličeńniaŭ usiaho syroha torfu ŭ Litvie znachodzicca da 2/3 miljardaŭ kubičnych metraŭ. Kali-b hety ŭvies torf vykapać i vysušyć, dyk byŭ-b jaho da 230 miljonaŭ ton, heta byŭ-by apał na 100 hadoŭ dla ŭsiej Litvy. Najbahaciejšyja tarfianiščy ŭ Marjampalskim i Šaŭliskim pav. Niamała jaho tak ža jość u Mažejskaŭskim i Taŭrohskim pav. Najmienš majuć torfu Biržanski i Kiejdanaŭski pav. ŭhlybki ahułam torf siahaje da 3,15 metraŭ, časćiej da 7–8 metraŭ. Adnak dzie-nia dzie slai torfu siahajuć aŭ da 16 metraŭ. Tarfianiščy paradkujuć adumysloŭcy, jakija kančajuć lašnictva.

(„Ukininkas“ № 17).

Ukrainie zukrainiŭsia, a ŭ Bielarusi žbiełarusiŭsia. ŭv. Afrasińnia, rodam z bielaruskich połackich kniazioŭ, žyła i pracavała vyklučna dla Bielarusi, pamiorła ŭ 1173 h. Dyk adkul-ža ŭ jej taja ukrainskaść?!

Ad. St.

abnoŭlenaj prahramy z 1926 h., z ustanoŭlenaj nazovaj arhanizacyi, jak „Biel. Chr. Dem.“, dyk ubačym u jej sapraŭdy vialikija roznicy ŭ paraŭnańni z prahramaj mienskaj Ch. D. Zlučn. Bielarusau.

Pradusim tut ŭžo majem ustaleny abnoŭleny nazoŭ: Biel. Chr. Demakracija. Dalej, u § 1 majem čysta palityčnyja mety, u jakim adznačana, što „BChD imkniecca da samastojnasći Bielaruskaha Narodu na ŭsich jaho ziemiach, abjadnanych u niezaležnuju demakratyčnuju respubliku“.

U § 22, dzie havorycca ab navučańni religii ŭ školach, ŭžo nie spatykajem katalickaj vyklučnaści, a čytajem voš što: „Navučańnie religii kožnaha vyznańnia adbyvajecca abviazkava, jak u školach uradavych, tak i pryvatnych“.

Duža cikavy raździeł IX ab Religii, u jakim nia tolki ŭžo nie havorycca ab katalickaj vyklučnaści, ale naroŭni traktujucca pravy i žyćcio, jak Katalickaha Kaścioła, tak i Pravasłaŭnaj Carkvy i dzieła heta-ja ŭsiudy ŭžyvajecca vyražeńnie — Kaścioł (Carkva).

Roznicaj i novaścij jašče cikaviejšaj u tym-ža IX raździele ab Religii abnoŭlenaj z 1926 h. prahramy žaŭlajecca parahraf 25, jaki kaža: „BChD pryncypova prociŭ raździełu Kaścioła (Carkvy) ad

dziaŕžavy. Adnak, kab urad nia moh vykarystvać religii dla palityčnych metaŭ, abo paddzieržyvać adnu religiju prociŭ drugoj, BChD uvažaje mahčymym raździeł Kaścioła (Carkvy) ad dziaŕžavy dla ahulnaha dabra“.

U § 27 taho-ž raździełu ab religii havorycca, što BChD „u žyćci kaścielnym (carkoŭnym) zmahajecca za poŭnyja pravy bielaruskaj movy“, čaho jašče nie spatykajem u prahramie pieršaj, choć u praktycy Chr. D. Zlučn. Bielarusau była za heta-ž samaje.

U abnoŭlenaj prahramie Bielaruskaj Chryścijanskaj Demakracij novaje spatykajem i ŭ spraviе ŭłasnaści. Najbolšaj tut novaścij u hetaj spraviе žaŭlajecca biazumoŭna § 34, jaki kaža: „ŭsie ziemi (dvornyja, kaścielnyja (carkoŭnyja) i inš.), pieravyšajučyja pracouŭnuju normu, pieradajucca na ŭłasnaść i biaz vykupu biezziamielnym i małaziamielnym sialanam“. „Na ŭłasnaść i biaz vykupu“ — možna padumać, što heta supiarečnaść, abo i niedarečnaść: dla siabie pryznajecca ŭłasnaść, a dla drugoha nie. Voš-ža punkt hety razumiejecca tak, što sialanie sami za ziamlu nia płaciać, a razrachunak za jaje pravodzić dziaŕžava.

Z hazet

„З асьветай у нас вельмі блага“.

—5-га верасьня пачаўся новы школьны год. Сярод моладзі на вёсцы і ў месце асьветленьне. Усюды рух. Моладзь сьпяшыць да сьвятла, да навукі. Прыгожыя і мілыя абразы. Але, адначасна адбываецца і ціхая трагедыя. — Ня глядзячы на тое, што сьвет, культура, так здаецца хутка ідзе наперад, народныя масы яшчэ часта ня маюць самых аснаўных інстытуцыяў—школаў, гэтых сьвятыняў сьвятла, без каторых сяньня немагчыма абходзіцца.

Найнавейшыя польскія статыстычныя дадзеныя з „Малога Статыстычнага Гадавіка“, „Вучыццалі ў лічбах“ і іншыя падлічэньні прыносяць, асабліва вёсцы, сумныя весткі.

Стан пачаткавага школьніцтва ў 1937-38 г. у Рэчыспалітай выглядаў гэтак: усіх школаў было 27,235, у якіх вучылася 4,703,200 вучняў. З гэтага 2,163 школы з 1,195,700 вуч. прыпадала на месцы, а 25,072 з 3,507,500 вуч. на вёскі. Пачатковыя школы дзеляцца на тры ступені: 1-ая ступень—гэта школы адна і двуклясовыя, 2-я ступень—школы трох і чатырох клясовыя і 3-я ступень—школы пяці, шасьці і сяміклясовыя. Распаложаны-ж гэтыя школы наступна: школы 1-шае ступ. — 18,405 (у месцах 107, на вёсках 18,298!), школы 2-е ступ.—4,451 (у месцах 30, на вёсках—4,421), школы 3-е

ступені 4,379 (ў месцах 2,026, а на вёсках 2,353).

Цяпер калі прыпомнім сабе, што ў Польшчы 80 працэнтаў усяго насельніцтва становяць сяляне,—можам зразумець як упасьледжаным ёсьць у галіне асьветы сялянства. Як бачым, на вёсцы найбольш школаў першае найніжэйшае ступені. Ды яшчэ поўбяды было-б, каб хоць гэтых найніжэйшых школаў было даволі, а то і гэтых не хапае і, як цьвердзяць знаўцы, больш міліёна моладзі астаецца бяз школаў. Пры тым уся гэта бадай вялікая і страшная колькасць прыпадае на ўсходнія землі. Бо такнапркл., калі ў заходняй частцы Рэчыспалітай школа абыймае моладзь у 99 прац., то ўва ўсходніх ваяводзтвах толькі 74 працэнты. Моладзь-жа маючая 13-ць гадоў у тых-жа ўсходніх ваяводзтвах абнята толькі ў 57 прац. Ці-ж можна тады дзвіцца, што йдзе хваля паваротнага анальфабэтызму, г. зн. што тыя дзеці, якія калісь крыху вучыліся і ўмелі сяк-так чытаць і пісаць, пасья забываюцца і стаюцца поўнымі анальфабэтамі?..

Далей зробім яшчэ адно малое, але цікавае параўнаньне. Паводле сьпісу насельніцтва з 1931 г. (да каторага многа хто мае, асабліва ў справе нацыянальнасьці жыхараў, засьцярогаў) падае, што паводле роднага языка жыхары працэнтава выглядаюць наступна: польскі язык—68,9 прац., украінскі і рускі — 13,9 прац., беларускі—3,1 прац., расейскі—0,1, нямецкі—2,3, жыдоўскі—8,6 і інш.

Кніжка-ж „Вучыццалі ў лічбах“ падае, што паводле роднага языка вучыццалі дзеляцца гэтак: польскі язык—89,8 прац., украінскі і рускі—4,8, беларускі язык—0,18, расейскі—0,4, нямецкі—1,2, жыдоўскі і гэбрайскі—2,3 працэнты.

Да гэтага трэба дадаць, што беларускі язык бярэцца пад увагу ў навучаньні толькі ў 69 школах і ёсьць толькі адна беларуская гімназія. Ці-ж можна тады дзвіцца, што анальфабэтызм і што хваля паваротнага анальфабэтызму найбольш пашыраецца іменна сярод беларусаў?.. — Ясна, што не!

Агулам прыточаныя тут статыстычныя дадзеныя, друкаваныя ў афіцыйных статыстыках і ў розных газэтах, аж надта ярка гавораць, што з асьветай у нас вельмі блага, тым больш, што няма ніякіх беларускіх асьветных курсаў і культурна-асьветных арганізацыяў. Кепска справа асьветы стаіць і у Беларускай Савецкай Сац. Рэспубліцы. Там нехапае вучыццалёў, нехапае школьных будынкаў, падручнікаў. Школьніцтва стаіць так-жа н'зка і апошнім часам ува ўсе бел. школы ўводзіцца абавязкавы расейскі язык.

(„Шлях Моладзі“ № 18).



Da Źnikil Čas prysłać padpisku na „CHRYSĆIJANSKŪJU DUMKŪ!“

Pašpiašycie, bo spynim hazetu!

Hrošy prysłać najlepš „przekazem rozrachunkowym“. Numer našaha konta 63.



Urešcie Ź raździele XV ab fabryčnych robotnickich spravach miž inšym pryznajecca robotnikam 8-mi hadzinny dzień pracy, prava strajku, robotnickija kamitety z pravam učasčia ich u nahladzie za produkcijaj i dachodam i inš., čaho nie spatykajem zusim u prahramie mienskiej Chr. D. Zlučnaści Bielarusaj.

Prahramy DChD z 1927 i 1929 h. majuć zmienny niaznačnyja i niapryncypovuja.

Prahrama z 1932 h. tak-ža ničym istotnym ad papiaredniaj abnoŹlenaj nia rozničca, aprača § 29, jaki tut užo zredahavany voš jak: „BChD pryncypova prociŹ raździelu Kašcioła (Carkvy) ad dziaŹavy i zmahajecca z palitykaj, što vykarystvaje relihiju dla palityčnych metaŹ, abo paddzieržvaje adnu relihiju prociŹ druhoj“. Ab dapuščeŹni Ź niekatorych vypadkach raździelu Kašcioła (Carkvy) ad dziaŹavy, jak heta havorycca Ź papiarednich abnoŹlenych prahramach, tut užo nie spatykajem.

I tak, ad pačatku svajho isnavanŹnia aŹ da kancy, ci lepš skazać — aŹ da abnaŹleŹnia Ź 1936 h., kali, jak ubačym niŹej, BChD zmianiła svoj nazoŹ i sapraŹdy jašče bolš abnaviłaŹsia, arhanizacyja heta Ź svajej prahramnaj ideologii prajšla davoli via-

likuju evalucyju. Z vyznaniova-katalickaj stałaŹsia ahułna chryščijanskaj bielaruskaj: i katalickaj i pravastaŹnaja. Pašla abnaŹleŹnia Ź 1926 h. na žjezdach BChD byvajuć jak kataliki, tak i pravastaŹnyja, adny i druhija Źpisvajuca Ź jaje siabry, adny i druhija vybirajuca Ź Centr. K—t BChD, u jakim ustaliŹsia navat zvyčaj, što staršynioj vybiraŹsia zvyčajna katalik, a dva jaho zastupniki byli pravastaŹnyja. Sprava supolnaj pracy i katalikoŹ i pravastaŹnych pad šciaham BChD abhavarvałaŹsia tak-ža šyroka i Ź „Biel. Krynicy“. Tak napr. na hetu temu Ź hennym časapisie (miž inšym № 40, 1928, № 18 i 40, 1932) znachodzim cely rad artykułaŹ.

Pašla svajho abnaŹleŹnia BChD stałaŹsia hramadzkaŹ i palityčnaj arhanizacyjaj na hruncie ahułna-chryščijanskaj ideologii.

Urešcie BChD pašla svajej abnovy stałaŹsia arhanizacyjaj masavaj. U značnym liku užo hurtavaliŹsia pad jaje šciaham, jak bielaruskija intelihienty, tak davoli šyrokija sialanskija masy i značnyja hrupy fabryčnych robotnikaŹ.

AdnaviŹšysia ideova, BChD adnaviłaŹsia i taktyčna, pravodzjačy svaju pracu arhanizacyjna i bolš radykalna.

Biełaruskaja chronika

Referat ab Skarynie. U kan-
cy minula ha miesiaca ũ Švajcaryi
(Ciurych) adbyŭsia VIII-my miŭ-
narodny kanhres historykaŭ. Na
hetym kanhresie profesar A. Flo-
rovskij z Prahi pračytaŭ, jak pa-
dajuć hazety, duŭa cikavy referat
na temu: dr. Fran. Skaryna i jaho
dziejnaść siarod Slavian“.

Hien. L. Źelihoŭski ũ sprave
biełaruskich Ajcoŭ Maryjanaŭ.
I vierašnia pasol hien L. Źeli-
hoŭski byŭ u Premjera hien. Stavo-
Składkoŭskaha i ũručyŭ jamu sva-
ju zajavu ũ sprave vysie-
lenych z klaštaru ũ Dru i biełaru-
skich zakoŭnikaŭ ajcoŭ Maryjanaŭ.
Hetaja zjava vyslana tak-ŭa
ũ kancylaryju P. Prezydenta R. P.,
maršaalkam Sojmu, Senatu i mini-
stru Ašviety i Vieravyznaŭniaŭ.

Biełaruskaja piešnia ũzba-
hačyvajecca. Viedamy ukrainski
kampazytar M. O. Hajvoronŭskij
niadaŭna pryslaŭ z Niu-Jorku
(dzie jon pastajanna praŭyva-
je) rehientu biełaruskaha choru ũ
Vilni hram. R. Šyrmie piac novych
harmanizacyjaŭ biełaruskich na-
rodnych piešniaŭ na miašany chor.
Hram. R. Šyрма, siol. ũ časieletnich
kanikulaŭ, budućy na paŭdni Pru-
ŭžanskaha pavietu (etnahrafičny
rubieŭ biełaruskaj-ukrainskaj), zap-
isaŭ bolš 40 biełaruskich narod-
nych melodyjaŭ i tekstaŭ, u tym
liku kala 10 kaladak i ščadrovak.

Novy dyrektor Biel. Himnazii.
Dasiulešniaha dyrektara Bielaru-
skaj Himnazii ũ Vilni hram M.
Ancukieviča školnyja ũlady pier-
niašli ũ polskuju himnaziju na
stanovišča vučyciela ũ centry Re-
čypaspalitaŭ. Na jaho miesca na-
značany B. Kavalevič. Pryčyny he-
taj ŭmieny niaviedamy.

Naplyŭ vučniaŭ u Bielaru-
skuju Himnaziju ũšciaŭ pavial-
ičvajecca. Sioleta, tak jak i ũ
minulym hodzie, u adzinuju Bielaru-
skuju Himnaziju ũ Vilni bylo
bolš jak ũ dva razy kandydataŭ,
čymśia moŭa himnazija pamiašćić.
I nia hledziačy na toje, što šmat
kandydataŭ adpała na ekzaminach,
jość jašče mnoha takich, što ek-
zamin zdali a miesca ũ himnazii
im niama. Ahułam naplyŭ vučniaŭ
u Bielaruskuju Himnaziju ũšciaŭ
pavialičajecca. Dzieła hetaha Bač-
kaŭski Kamitet Biel. Himn. 2.IX
pasylaŭ da Vil. Škol. Kuratara de-
lehacyju z prošbal adčynić raŭ-
naleŭnyja klasy. Ale, naŭal, pakul-

što ab pazytyŭnym adkazie z Ku-
ratorji na prošby biełaruskich
bačkoŭ ničo ha nia čuvać.

Biełarusy ũ Litvie. Daviedva-
jemsia, što biełarusy ũ Kaŭnasie
maniacca naładzić vydavaŭnie bie-
łaruskaha časapisu i vydać na
1939 hod kalendar-kniŭku. Dumku
hetu horača vitajem!

Ciaŭkaje stanovišča Bielaru-
skaha Muzeju. Jak viedama, Bielaru-
ski Muzej u Vilni, pašla pa-
zbaŭleŭnia jaho haspadarstvien-
nymi ũladami hrašovaj dapamohi,
apynušsia ũ čiaŭkim mataryjalnym
stanoviščy. Dzieła hetaha mnohija
vilenskija biełarusy, ratujućy mu-
zej i idućy za hołasam biełaru-
skaha sumleŭnia i pačućia, apa-
datkavalisia na karyšć muzeju i
ũžo płaciać pastajanna koŭny mie-
siac dabravolnyja składki. Da he-
taha pastupku zaklikajem usich
Bielarusaŭ. Pierasyłać składki moŭ-
na na adrys: *Chrzešćjaŭski Bank*
Spółdzielczy na Antokolu. Wilno,
Mickiewicza 1. (Na kuponie adzna-
čyć *na rachunek Białoruskiego T-wa*
Naukowego).

Muzej, nia hledziačy na čiaŭko-
je paŭžeŭnie, dziakujućy achvira-
našći pracuŭnikaŭ i padtrymaŭniu
hramadźianstva, funkcyjanuje nar-
malna. Za pieršyja 8 miesiacaŭ he-
taha hodu (da 31.VIII) u Muzei byli
4663 asoby. Lik adviedvajućych
Muzej asob stała pavialičvajecca.

U Sav. Bielarusi: biełaruski
paet, kamunist *Aleksandrovič*, jak
pišuć savietskija hazety, „šciorty
z abličča savietskaje ziamli“. Z he-
taha treba dadumavacca, što jon,
jaki byŭ aryštavany jak „vorah
narodu“, ũžo nia żyvie. Paet hety,
zdemaralizavany savietskaj pality-
kaj, budućy na voli doŭha ckavaŭ
i danosiŭ na inšych, tymčasam i
na samoha pryjšća čarha. Jakim
aruŭŭam chto vajuje, ad takoha i
pamiraje. Ale sumna i ŭžadna
ŭsio hetaha.

Biełaruskaj savietskaj *encyklo-*
pedyi nia budzie. Kamunisty vidać
uvaŭajuć, što Bielaruś moŭa
abyjšćisia i biaz hetaha. ũžo byli
prystupiušy da pracy. Ciapier
uzialisia za likvidacyju. Niachaj
Biełarusy karystajuć „з обще по-
нятой“ *encyklopedyi* rasiejskaj!
Susim pajšlo tam na carski ład...

Papraŭka *herbu* BSSR. Dasiul
herb BSSR byŭ hetki: paŭnočnuju
paŭkulu abchilała z pravaha boku
dubovaja halinka z ŭaludami, z
levaha pšaničnyja kałasy, a miŭ

U Savietach

Zabureŭni i paŭary ũ Saviec-
kaj Bielarusi. Latvijskaja presa
padaje, što ũžo niekalka tydniaŭ
biezpraryŭna ũ Savietskaj Bielaru-
si harać lasy. Hety paŭar taki via-
liki, što dym achapiŭ i pakryva-
je časć Latvii. Mienskaja hazeta
„Źviazda“ ab hetym piša, što ras-
paleny paŭar „vorahami narodu“
ŭnišćyŭ u 52 kolektyŭnych dva-
roch usie haspadarskija budynki
i sioletnieja sabranaje ũžo zboŭa.
Dalej bałšavickaja hazeta vyjaŭla-
je, što ũ niekatorych rajonach sa-
vieckaj Bielarusi byli sialanskija
zabureŭni, jakija paŭstali padčas
zabiraŭnia ũladaj zboŭa. Zabureŭ-
nie zdušyła vojska. Lasnyja paŭa-
ry paŭstajuć štoraz u inšym miejscy

Prapahadna rasiejskaha pa-
tryjatyizmu ũ SSRR. Narodny ka-
misarjat ašviety vydaŭ instrukcy-
ju, pavodle jakoj usie savietskija
teatry pavinny padbirać sceničny
repertuar rasiejskaha patryjatyč-
naha ŭmiestu. Pry hetym instruk-
cyja nakazvaje staracca, kab była
pradstaŭlana historyčnaja rola Ra-
siei, jak avanhardnaja rabota suš-
vietnaj revalucyi.

Dyktatar SSRR Stalin ra-
nieny. Padčas prajeŭdki aŭtama-
bilem Stalin ranieny. Stalin maje
za 20 kilametraŭ ad Maskvy svoj
dvarec, kudy jeŭdzić z Maskvy
amal štodnia. Daroha da hetaha
dvarca asfaltavanaja i ũšciaŭ biaz-
ludnaja pad srohim dahladam spe-
cyjalnaha addziełu bałšavickaj ŭan-
darmeryi. Stalin jeŭdzić pad sro-
him dahladam prybočnaj palicyi;
jedzie zaŭsiody aŭ u niekalkich
aŭtamabilach paasobku niekalki
najviarniejšych palicejskich ahien-
taŭ zahymirovanych da padob-
našći Stalina, tak što paznać,
u katorym z ich sapraŭdny Stalin,
z boku niemahčyma. Hetym razam
Stalin ranieny ũ aŭtamabili, jaki
naječaŭ na prydarožnaje dreva
j raŭbiŭsia. Stalin byccam zlamaŭ
ruku.

imi była piacikutnaja čyrvonaja
zorka. Na halincy byli pieraviazki
čyrvonaj istuŭki z kličam: „prole-
tary ũsich kraŭn zlučajćisia“: pa-
biełarusku, parasiejsku, paŭdoŭ-
sku i papolsku. Źmienieny herb
dubovaje halinki nia maje, z abod-
vych bakoŭ paŭkuli jość pšanič-
nyja kałasy, pieraplecienyja čvi-
tučaj kaniušynaj i dašpiełym lo-
nam. Nadpisy astalisia tolki ra-
siejski zprava i biełaruski zleva.

Palityčnaja napružanaść u Eüropie

Apošnimi časami prychođziać viestki z usich stalicaŭ eürapejskich dziaržaŭ, jakija pakazvajuć na vialikuju palityčnuju napružanaść u Eüropie, jakaja paŭstała i pastupova raźvivajecca z pryčyny čechasłavacka-niamieckaha konflikta. Biežpasrednaj pryčynaj hetaha jość toje, što pavadyry sudeckich niemcaŭ u Čechasłavaččynie nia jduć na nijakija űstupki ű svaich damahańniach ad čechasłavackaha űradu, što nastojliwa tak-ža padtrymlivaje, baronić Niamieččyna.

Vajennaja padhatoŭka Čechasłavaččyny, Niamieččyny i Francy

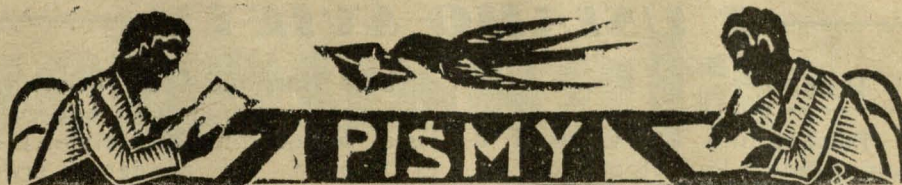
Ŭ sviazi z niaűstupkaj sudeckaj niamieckaj nacyjanalistyčnaj partyi pad pavadyrstvam Henleina čechasłavacki űrad pastaviŭ svaje zbrojnyja siły ű pahatovie vajennaj abarony suproč mahčymaha napadu na Čechasłavaččynu Niamieččyny. Niamieččyna, baroniačy damahańni Henleina, uporysta imkniecca ű kirunku zachapleńnia Sudetaŭ. Ŭ źviazku z hetym Francyja praviala častkovuju mabilizacyju svajho vojska i űsilila zbrojna svajo pryhraničča z Niamieččynaj.

Niamieččyna hrazić adkryta

Niamiecki űrad nadoviačy vystaŭ niekatorem vialikadziaržavam pišmo, u jakim ab Čechasłavaččynie zajaŭlaje adkryta hetak: kali čechasłavacki űrad nia vyrašyć damahańniaŭ sudeckich niemcaŭ, dyk Niamieččyna padtrymaje hetaje damahańnie űsialakimi sposabami, jakim tolki moža—h. zn. i zbrojnaj silaj. Takaja zajava vyrazna aznačaje, što Niamieččyna hatova pačać vajnu z Čechasłavaččynaj.

Anhlija stanie ű abaronie Čechasłavaččyny

Anhielski űrad dasiul namahajacca spynić mahčymuju vajnu ű Eüropie. Adnak apošnimi dniami zaniaŭ vyraznaje stanovišča prociŭ Niamieččyny. Anhielskija ministry adkryta zajaŭlajuć, što Anhlija stanie ű abaronie Čechasłavaččyny i pojdzie z inšymi dziaržavami baranić asnaŭnyja pryncypy cyvilizacyi. Ciapier — padčyrkavajuć anhielskija ministry — Eüro-



Hinie piešnia ű nas.

Kluščany, Sviancianskaha pav
Kluščany i vakolica dobra słyła kališci z taho, što tut choraša špiavali. Nia možna, na žal, skazać hetaha ab Kluščanach siańniašnich. Hłucha niejaka stałasja ű žyćci štodziennym, hłucha i ű kašciele. Ŭ štodziennym žyćci, dzie tak niadaŭna jšče miłahućna žviniela narodnaja piešnia, siahońnia abo űsio zahłochła, abo űstupiła miesca niejkomu „modnamu,“ najčastiej niemaralnamu skavytańniu, pryviezienamu z dašlych i bližešlych krajoŭ.

Kiepskaju darohu vybrali j našyja siańniašnija kiraŭniki špievu kašcielnaha, zavodziačy skroč, pačynajučy ad dziaćiej, niejkija piešni „novyja,“ a vykidajučy dahetulašnija. Dachodzić da taho, što starejšaje pakaleńnie (ludzi, što majuć hadoŭ 40–50) űžo ű svaim

pie i cełamu švietu hrazić vajna. Los miru apynušsia ű rukach adnaho čalavieka—niamieckaha dyktatora Hitlera. Hety čalaviek svaim nastupam na Čechasłavaččynu vyklikaje sušvietuju vajnu.

Žjezd nac.-sacyjalistyčnaj partyi ű Niamieččynie

Ciapier ad 6 da 12 h. m. adbyvajecca ahulny žjezd niamieckaj nacyjanalistyčna-sacyjalistyčnaj partyi, na jakim Hitler maje vyjavić svaje palityčnyja plany nia tolki nutranaj palityki, ale tak-ža i zahraničnaj. Na hetym žjezdzie Hitler maje vykazać i dalejšy palityčny plan pastupańnia adnosna Čechasłavaččyny. Slovam, ad hetaha žjezdu zaležyć ciapier i mir i vajna.

Vysialańnie Žydoŭ z Italii.

Italjanski fašystaŭski űrad vydaŭ dekret, jakim adbiraje pravy hramadzianstva űsim Žydom, što pasialilisja ű Italii pašla 1 studnia 1919 h. Ŭsie hetyja Žydy pavinny vybracca z Italii ű praciahu 6 miesiacaŭ, a kali nia vyjeduć „dabravolna,“ dyk buduć vysieleny nasilna.

rodnym kašciele čujecca byccam u dalokich hašciach: padčas špievu nia śmieje j raziavicca, bo űsie blizu piešni piaućca niejak inakš, pa „novamu.“

Našto heta i kamu zdalosia, nia viedaju. Viedaju tolki, što heta ű slabiejšy ludziej naatŭ adbivaje achvotu ad čynnaha űčasćcia ű nabaženstvach, a macniejšy navodzić na dumku ab patrebie ratavańnia našaje piešni, na katoruju byccam zmovilisja űsie siły siańniašniaha švietu. Tak, našu piešniu treba ratavać ad zahuby!

Parachvijanin.

Niaroŭna na śviecie.

Barščeva, Bielastocki pav. Ja byŭ u kuźni i havaryŭ tam z siałanami ab sučasnym žyćci. Jany mnie, jak adzin, usie chvalili ciapierašnija paradki, nie narakajučy na't na bialeńnie płačoŭ. Ja vyjšaŭ z kuźni i na darozie spatkaŭ čalavieka, što išoŭ z hminy, hdzie maldavaŭ jon za 80 zł. kuplenaha kania. Hety čalaviek nie chacieŭ da mianie havaryć pabielarusku. Jon z susiedniaj vioski, pravasłaŭny, sямja ű jaho 6 čalaviek. Žnivo — i jon špiašaŭsia da chaty, u jaho piać ha ziamli. Ja jšoŭ dalej i spatkaŭ na rovary vojta ű akularach. Ja da jaho, kab jon mnie addaŭ moj doŭh 10 zł., jak i űžo ű jaho चाहniecca paŭhoda. Vojt mnie na heta u adkaz—siahońnia ani hrošyka ű mianie, prydzi ty pa heta za tydzień!

Jašče dalej ja na darozie spatkaŭ rabotnika z Bielastoku. Jon bosa, u ű košyčku jahonyja chadaki. Jon cienki, z padarvanymi vudami, pakašlivaje, byccam dychavičny, za 10 kilametraŭ jon le-su šukaje, kab sabie hryboŭ naźbirać. Jon mnie kazaŭ: maju 60 hadoŭ, ja pracavać nie mahu, mnie dajuć zapamohi 20 zł. u miesiac, a sямja maja 6 duš, svajej chaty i harodu ja nia maju i zdarouje svajo ja straciŭ u bielastockich harbarniach pracujučy. I tut mnie hety rabotnik staŭ Sibir chvalić, dzie byŭ jon prad vajnoj. Rastaŭšysja z hetym rabotnikom, ja razvažaŭ, čamu žyćcio ludzkoje nie adnalkovaje dla űsich? Ŭ kuźni tak havorać ludzi, a na darozie inakš!

B. M.

Z USIAHO ŚWIETU

Z Polšcy.

Padhatoŭka da vybaraŭ u samaŭrady. Padhatoŭka da samaŭradavych vybaraŭ u Polšcy ŭžo pačalasia Hetaja padhatoŭka adbyvajecca ŭ uradavych kruhoch i ŭ kruhoch zarhanizavanaha polskaha hramadzianstva. Na wybary ŭ samaŭrady pastanavili iści i apazycyjnyja partyi — Stron. Ludove, P.P.S. i inšyja.

Pryhraničnaja pałasa i niemcy. Niadaŭna vydany novy zakon ab pryhraničnaj pałasie, jaki abymaje cełaje Vilenskaje vajavodztva, daloka na zachad Navahradčynu, Palešsie i siahaje da Bielastoku z boku Litvy, abniaŭ tak-ža šyraka i polska-niamieckaje pryhraniča. Pašla vydaŭnia hetaha zakonu niamiecki senatar napisau da Premjera Polskaha ŭradu adkrytaje pišmo, u jakim pratestuje prociŭ henaha zakonu, katory — piša niamiecki senatar — skiravany prociŭ niemcaŭ i damahajecca žmieny hetaha zakonu.

Palaki i niamieckija hitleracy ŭ Hdansku. Jak viedama, „volny“ Hdansk mirnym sposobam apynušsia ŭ rukach niamieckich nac.-sacyjalistaŭ, jakija ŭstanaŭlajuć tam svaje paradki. Ad hetych hitleraŭskich parodkaŭ u pieršuju čarhu ciarpiac roznyja prašledy tamašnja palaki: zabaranajuć raspašudžvać polskija hazety, polskim rabotnikam nie dajuć raboty i zdarajucca spadciška zabojsťvy palakoŭ. Nie zvažajućy na toje, što Polšč nad Hdanskam maje niejki pratektarat, niamieckija nac.-sacyjalisty adkryta viaduć prapahandu ab pryłučeŭni Hdansku da Niemieččyny.

Z zahranicy

U Hišpanii niama rašučaj pieramohi. Apošnimi časami vajennaja aktyŭnaść u Hišpanii ŭzmahłasia na ŭsich frontach. Abiedźvie starony prajaŭlajuć časta nastupleŭni, ale ani adna, ani druhaja starana nia maje rašučaj pieramohi.

U Kitaju nastupleŭnie japoncaŭ nia spyniajecca, ad katorych kitajcy zaŭziata baroniacca

Liha Narodaŭ i car Abisynii. Abisynski car-emihrant Hajle Selasie paviedamiŭ sakrataryjat Lih Narodaŭ, što namierany pryslać svaju delehacyju na ahulnuju sesiju Lih, jakaja adbudziecca 12 h. m. Hetym Hajle Selasie prypaminaje palityčnamu švietu ab hvalcie Italii nad Abisynijaj i ab tym, što Abisynija italjanskaha panavaŭnia nad saboj nie pryznaje.

Baski — kulturny, katalicki narod, pasieleny ŭ hranicach niaščasnej hišpanskaj dziaržavy. Los hetaha narodu vielmi ciarnisty, asabliva ciapier, kali ŭ Hišpanii mižnarodny fašyzm vajuje z mižnarodnym socyjalizmam. U apošnija hady, jak padaje anhielskaja presa, 14 tysiać Baskaŭ rastralana, 30 tysiać pasadžana ŭ astrohi j vysłana ŭ łahiere adasableŭnia, 50 tysiać pazbaŭlena hramadzianstva i kala 120 tysiać Baskaŭ uciakło z rodnaha kraju ad prašledu hišpanskaha nacyjanalizmu.

List z Francyi

(Ad ŭłasnaŭ karespudenta).

Ciełam ja ŭ Francyi, a dušoj u svaim rodnym kraju, pasiarod svajho bielaruskaha narodu. Duža ja sumuju pa svajej staranie i pa svajej siamji. Nia maju ja namieru tut doŭha astavacca. Pabudu tut, — pakul nie zarablu krychu na svaju haspadarku (Vojstama, Vialejskaha pav.), jakaja zhareła. Dzieła hetaha niaščasčia prymušany ja byŭ pakinuć žonku i małych dziaciej i jechać siudy na zarabotki. Ale na maju biadu franki, jakich ja tut zarablaju 330 u miesiac, stanoviac małuju vartaść. A z hetaha treba pasłać žoncy na budoŭlu i kab aplaciła rabotnika. Ale niejak daju radu — ničoha nie prapju i nie prakuru, dyk krychu maju. Ad dušy dziakuju redakcyi za rodnaje slova. Jano adzinaja maja paciecha na čužoj staranie.

M. Bujak.

(Francyja — Loire).



Jazda araplanam — Iakarstva ad koklušu. U Francyi pačali lačyć dziaciej ad koklušu araplanami. Chvoraje dzicia na kokluš padyjmajuć araplanam uharu na 2.500 metraŭ. Tam, uhary araplan krużycca paŭтары hadziny i apuskajecca na ziamlu. Raptoŭnaja i silnaja žmieny pavietra na hetkaj vyšyni zusim vylečvae dziaciej ad koklušu. Pašla paŭтарыhadzinnaha lotaŭnia ŭ pavietry dzicia va-ročajecca damoŭ zusim zdarovaje.

Dźvie hałavy i try ruki. U čarnioŭcach (Rumynija) žančyna paradziła chłapca, jaki maje 2 hałavy i 3 ruki, z jakich adna mieła 7 palcaŭ. Dzicia pamiorła.

Vilenskaja chronika.

Biezraboćcie zatrymałasia na ličbie bolš-mienš 700. Starod hetych bezraboćnych pieravažajuć intelihienty.

Kanfiskata. № 37 litoŭskaj hazety „Aidas“ skanfiskavany za artykul: „Pabyt arcybiskupa ŭ Hierviatach“.

Paštovaja skrynka

J. B. Atrymali, dziakujem, skarystajem. „Chr. D.“ ciapier vysylajem stolki, skolki vy prosicie. Nia vysłali raniej praz niedahlad našaj administracyi.

C. B. I my ŭžo dumajem ab tym, kab časapis naš dy zrabic tydniovikam. Kali akuratniej pojdzie padpiska, dyk heto zrobie.

U. A. Dziakujem za dobryja slovy.

R. V. Nie paciarpieušy, ničoha nia budzie.

F. A. Pry dobrej achvocie zaŭsiody niešta možna zrabic dla svajho narodu.

J. Č. Dobra, što vy paznali svaju pamylku i pryznalisia da hetaha.

B. M. Z. „Pahoni“ vypišcie bielarskija knižki, čytajcie sami i dziaciej svajch vučyć.

D. K. „Narody nia ŭmirajuć“, kali ŭmiarci nia choćuc i boracca za žyćcio svajo, — inakš mohuc i pamierci. Ab hetym my Bielarusy asabliva pavinnny pamiatavać.

A. S. Zamiest biadavać, — treba pracavać. Narod naš ciahucy i vytryvaly, ale jamu treba pamahać.

Žarty.

*
— Čamu ty taki sumny?
— Viedaješ, biadal
— A jakoha rodu?
— Žanočaha!

*
— Ručaju, što ad hetaha Iakarstva vyrastuc u vas na hałavie vałasy.
— A jakaja hvarancyja?
— Daju vam biasplatna hriebieŭ.

„Chr. Dumka“ vychodzić: 1, 10 i 20 kožnaha miesiaca.

Padpiska na hod — 3 zł., na paŭhodu — 1 zł. 50 hr., na try miesiacy — 75 hr. Cana asobnaha numaru — 10 hrašoŭ. Adrys Redakcyi i Administracyi: Vilnia (Wilno), Zavalnaja vul. № 1—2.

Adkazny redaktar V. JERMAŁKOVIČ

Vydaviec KS. AD. STANKIEVIČ

Bielaruskaja Drukarnia im. Fr. Skaryny, Vilnia, Zavalnaja vul. № 1.